

Vertrouwde vreemden.

**Vertrouwde
vreemden.**

Foto LIZA WOLTERS

Een van mijn favoriete plekken om te bezoeken is het winkelcentrum Banne Centrum in Amsterdam-Noord, waar ik om de hoek woon. Het is misschien geen plek die je direct associeert met architectuur van betekenis: geen icoon, geen prijswinnend project, geen gebouw dat vaak verschijnt in architectuurtijdschriften. Maar juist in deze alledaagse omgeving gebeurt iets wat in beleid voortdurend wordt nagestreefd, en toch zelden zo concreet werkt: ontmoeting tussen verschillende leefwerelden.

Het winkelcentrum, een complex ontworpen door rphs+ architecten, is bijzonder door de manier waarop functies in elkaar grijpen. Winkels, woningen, een openbare bibliotheek, gymzalen, een kapsalon, kinderopvang en het Huis van de Wijk zijn met elkaar verweven in één gebouw. Alles wordt verbonden door een overdekte 'stadsboulevard' in een tweelaagse plint: een binnenstraat waar mensen elkaar voortdurend kruisen.

Ik heb winkelcentra altijd fijn gevonden. Ze zijn overdekt, beschermt tegen het weer, en hun tussenruimtes functioneren vaak als informele ontmoetingsplekken. De eerste keren dat ik Banne Centrum bezocht, kwam ik er simpelweg voor mijn dagelijkse boodschappen of om mijn zoontjes naar de opvang te brengen: via de roltrap omhoog, de boulevard op, onderweg naar de Lidl, Plus of Zeeman voor kinderkleding.

Banne Centrum.

Amsterdam-Noord

De kinderhoek van de bibliotheek transformeert moeiteloos tot een filmruimte voor senioren.

Maar de plek laat zich niet efficiënt gebruiken. Door de verwevenheid van functies blijf je hangen. En langzaam verandert je positie: van passant naar deelnemer.

Door de aanwezigheid van aanverwante functies, zoals de kinderopvang, de bibliotheek en het Huis van de Wijk, of simpelweg de behoefte aan een kop koffie, leerde ik gaandeweg steeds meer plekken en mensen van Banne Centrum kennen. Onbekenden werden bekenden, doordat je elkaar regelmatig en toevallig tegenkomt en doordat de ruimtes flexibel gebruikt kunnen worden. De kinderhoek van de bibliotheek transformeert moeiteloos tot een filmruimte voor senioren. Functies liggen niet vast in de architectuur, maar bewegen mee met de behoeften van bewoners, vrijwilligers en spontaan georganiseerde activiteiten.

De boulevard biedt ruimte aan verschillende ritmes. Soms beweeg je er gehaast en doelgericht doorheen; soms vertraag je, blijf je hangen bij de bakker, neem je plaats aan een tafeltje en raak je in gesprek. Het is een plek waar het alledaagse leven zich ontvouwt, maar waar ook ruimte is voor spontane interactie.

Precies daarin schuilt een kwaliteit die we in de gebouwde omgeving steeds minder vanzelfsprekend maken: architectuur als een manier om condities te organiseren. Het creëren van ruimtes waar ontmoeting kan ontstaan en waar iets onverwachts kan gebeuren.

Architectuur is de discipline die maatschappelijke opgaven fysiek maakt. Zij vertaalt abstracte begrippen als inclusie, ontmoeting en samenleven naar concrete ruimtes, routes, drempels en ritmes. Daarmee stuurt architectuur gedrag.

In Banne Centrum zie je wat er gebeurt wanneer functies niet worden gescheiden, maar verweven. De bibliotheek is geen enclave, maar onderdeel van een dagelijkse stroom. Het Huis van de Wijk is ingebed in routines. Daardoor ontstaat iets wat zeldzaam begint te worden: vertrouwdheid tussen vreemden.

Sociaal psycholoog Stanley Milgram beschreef zulke relaties als *familiar strangers*: mensen die elkaar niet werkelijk kennen, maar door herhaalde ontmoetingen toch onderdeel worden van elkaars dagelijks leven. Juist die lichte vertrouwdheid vormt een belangrijke sociale infrastructuur voor steden en dorpen.

Huis van de Wijk.

Amsterdam-Noord

Die dynamiek wordt nog zichtbaarder in het Huis van de Wijk, dat binnen het complex een bijzondere rol speelt. Mijn ene zoon volgt er peuterdansles, mijn andere zoon judo. Rond die lessen verzamelen zich kinderen en ouders: sommigen halen vooraf een simit bij de Turkse supermarkt, anderen blijven na afloop nog even hangen. Maar het Huis van de Wijk is meer dan een voorziening; het is een ontmoetingsplek waar generaties en achtergronden samenkomen. Danslessen voor jonge kinderen, activiteiten voor mensen met een beperking, sportlessen en bijeenkomsten voor ouderen vinden er naast en door elkaar plaats.

Juist die vermenging maakt de plek waardevol. Je ontmoet er mensen die je anders nooit zou tegenkomen. Onder het genot van een cappuccino van €1,60 leer je elkaar kennen. Niet diepgaand misschien, maar genoeg om elkaar te herkennen en te waarderen. Zo ben ik gehecht geraakt aan mensen in dezelfde levensfase, aan ouderen voor wie deze plek een sociale basis vormt, en ook aan mensen die politiek lijnrecht tegenover mij staan.

Tijdens verkiezingen worden gesprekken soms scherper, maar vaker gaan ze over wat de wijk bezighoudt: vernielingen rond oud en nieuw, schijnparticipatie bij sloop-nieuwbouwplannen, stijgende prijzen en de hoeveelheid afval op straat. Terwijl ik laatst wachtte tot de dansles van mijn zoon begon, raakte ik in gesprek met twee wijkagenten. Ze zijn vaste gasten voor een kop koffie in het Huis van de Wijk. Ze vertelden vol trots hoeveel bewoners zich inzetten voor de buurt en hoe vanzelfsprekend mensen naar elkaar omkijken.

En daar is ook Ben. Achtenzeventig jaar. Vrijwilliger. Hij woont al zijn hele leven in Amsterdam-Noord, houdt van Hollandse volksmuziek en kampt met verwaarloosde diabetes. Tegelijkertijd staat hij achter de bar bij het Huis van de Wijk en is hij degene die ervoor zorgt dat alles soepel verloopt. Hij kent iedereen en zorgt voor iedereen. Bij mijn koffie krijg ik van hem altijd twee koekjes, omdat hij weet dat die uiteindelijk bij mijn zoontje belanden.

We hebben op het eerste gezicht weinig gemeen. Maar hij laat me voelen dat ik welkom ben.

Wat de architectuur van het Huis van de Wijk bijzonder maakt, is hoe toegankelijk zij is. Automatische deuren en de ligging op de begane grond maken het eenvoudig voor mensen met een rolstoel of scootmobiel om binnen te komen; letterlijk een drempel minder. Er is geen formele receptie, maar een bar waar je altijd terecht kunt. Mensen helpen elkaar vanzelfsprekend: wie slecht ter been is, hoeft niet zelf te lopen; iemand anders vraagt wel of hij iets wil drinken.

Bij mijn koffie krijg ik van hem altijd twee koekjes, omdat hij weet dat die uiteindelijk bij mijn zoontje belanden.

We willen bouwen, bouwen, bouwen, maar vergeten daarbij dat we niet alleen woningen toevoegen.

De ruimte is niet vormgegeven in modieuze, diffuus leesbare pasteltinten, maar met duidelijke kleuren die oriëntatie en hiërarchie ondersteunen. Alles draagt bij aan een gevoel van welkom zijn.

Dit soort plekken is van groot belang, en juist deze alledaagse architectuur verdient meer aandacht binnen het vak van architectuur. De meeste mensen hebben immers niet dagelijks te maken met iconische gebouwen uit tijdschriften of sociale media, maar met hybride, functionele omgevingen zoals deze.

Toch staat juist dit soort plekken onder druk.

Rapporten buitelen over elkaar heen met titels als *Fysiek volgt sociaal*¹ en *Sleutels voor inclusieve ontmoetingsplekken*². In al die documenten wordt benadrukt hoe belangrijk publieke ruimte en sociale cohesie zijn.

Maar in de praktijk organiseren we vaak het tegenovergestelde. Veel mensen – zeker met midden- en hoge inkomens – blijken in de praktijk nauwelijks bereid hun leefwereld te delen met mensen die minder bevoorrecht zijn. Dat zie ik ook in mijn eigen wijk. Groen, relatief betaalbaar en goed gelegen, maar sociaaleconomisch als zwak bestempeld. Toch kiezen nieuwe bewoners er vaak voor om vijf minuten verderop meer te betalen voor minder woonruimte, zolang die zich maar bevindt in een sociaal homogener omgeving.

Dat is niet zonder gevolgen.

Zoals Ernst Hirsch Ballin schrijft in zijn essay *Met mededogen*³ voor de Groene Amsterdammer ontstaat empathie niet in abstracte zin, maar juist in de ontmoeting: wanneer mensen elkaar werkelijk zien en zich kunnen voorstellen hoe het leven van de ander eruitziet. Onderzoek laat zien dat segregatie die mogelijkheid ondermijnt.

---

¹<https://www.ruimtelijkeordening.nl/documenten/2026/04/08/handreiking-fysiek-volgt-sociaal>

²<https://www.kis.nl/publicatie/sleutels-voor-inclusieve-ontmoetingsplekken>

³<https://www.groene.nl/artikel/met-mededogen>

Wanneer leefwerelden elkaar niet meer kruisen, verdwijnt de ander uit beeld en wordt die eerder ervaren als vreemde, concurrent of bedreiging dan als medebewoner.

Juist daarom zijn plekken als Banne Centrum belangrijk. Zij organiseren niet alleen functies, maar ook zichtbaarheid. Ze creëren omstandigheden waarin verschillende groepen elkaar blijven tegenkomen en een lichte vorm van vertrouwdheid kan ontstaan.

Polarisatie en afnemend vertrouwen vormen een van de grote maatschappelijke opgaven van deze tijd. Architectuur en beleid hebben daarin een rol te vervullen: zij bepalen mede of ontmoeting mogelijk wordt gemaakt of juist verdwijnt.

Decennialang zijn publieke voorzieningen afgebouwd, is publieke ruimte gecommmercialiseerd en is ontmoeting geoutsourcet naar participatieprocessen die bewoners zelden echte zeggenschap geven.

In de Ontwerp-Nota Ruimte zijn 130 grootschalige woningbouwlocaties aangewezen. We willen bouwen, bouwen, bouwen, maar vergeten daarbij dat we niet alleen woningen toevoegen. We bouwen aan buurten, aan relaties en aan de voorwaarden waaronder mensen samenleven.

Als ontmoeting niet vanzelf ontstaat, dan is de vraag niet alleen *hoe* we bouwen, maar ook *van wie* de stad wordt. Architectuur gaat immers niet alleen over ontwerp, maar ook over eigenaarschap, beheer en zeggenschap.

Naast Banne Centrum moest ik daarom denken aan twee andere projecten die laten zien dat er alternatieven mogelijk zijn: Station Wildeman in Amsterdam Nieuw-West en De Bowling in Amsterdam-Noord.

Voor dit verhaal interviewde ik onlangs architect Auguste van Oppen, die samen met Evert Klinkenberg het bureau BETA runt. Zij ontwierpen de transformatie van een leegstaand schoolgebouw tot Station Wildeman: een nieuwe ontmoetingsplek in de Osdorpse Wildemanbuurt.

**Wie buiten beeld valt,
verdwijnt ook uit andermans
zorg en verantwoordelijkheid.**

Station Wildeman.

Amsterdam Nieuw-West

Wantrouwen wordt vaak ingebouwd in onze ruimtes.

De buurt kampte jarenlang met uitgestelde vernieuwing, bestuurlijke onzekerheid en een opeenstapeling van sociale problemen. Participatietrajecten liepen vast, plannen werden ingetrokken en investeringen bleven uit. Van Oppen is daar scherp over: het verval van de wijk lag volgens hem niet bij bewoners, maar bij jarenlang bestuurlijk uitstel, het ontbreken van investeringen en het wantrouwen jegens de overheid dat daarop volgde.

Station Wildeman laat zien wat er kan ontstaan wanneer juist wél wordt geïnvesteerd in maatschappelijke infrastructuur. Het gebouw biedt nu ruimte aan bewonersinitiatieven, maatschappelijke organisaties en startende ondernemers, en groeide uit tot een plek waar ontmoeting, samenwerking en gemeenschapsvorming centraal staan.

Het project ontstond vanuit Stichting Samenwonen Samenleven, opgericht door Hans Krikke. Deze stichting had eerder al naam gemaakt met de Ru Paré Community. In een periode waarin sociale voorzieningen onder druk kwamen te staan, koos de stichting bewust voor de tegenovergestelde beweging: niet afbouwen, maar opschalen. Het ging op zoek naar een gebouw voor maatschappelijke organisaties. Station Wildeman is de tweede akte van die aanpak.

Volgens Van Oppen zijn 'lelijke eendjes', zoals oude scholen, buurthuizen en maatschappelijke gebouwen, van grote waarde voor de stad. Het zijn plekken waar functies terecht kunnen komen die elders steeds moeilijker ruimte vinden: betaalbare activiteiten, laagdrempelige ontmoeting en gemeenschapsvorming.

Het voormalige schoolgebouw stond leeg en was sterk naar binnen gekeerd. De architecten kozen bewust voor het tegenovergestelde: openheid, transparantie en een sterke relatie tussen gebouw en straat. Er kwam een nieuwe centrale entree, een publieke foyer, veel glas en een expliciete verbinding tussen binnen en buiten. De gesloten plint werd geopend en teruggegeven aan de buurt.

Die keuze was niet vanzelfsprekend. Er waren zorgen over veiligheid en vandalisme. 'Over een week ligt er een baksteen doorheen', kregen de architecten te horen. Toch hielden zij vast aan de openheid. Tot op heden is er geen ruit ingegooid. Dat zegt iets wezenlijks. Wantrouwen wordt vaak ingebouwd in onze ruimtes. Architectuur kan echter ook het tegenovergestelde doen: vertrouwen veronderstellen en ruimte maken voor eigenaarschap.

Wat mij vooral trof in het gesprek was Van Oppens observatie dat openbare ruimte alleen niet voldoende is. Mensen leven daar vaak langs elkaar heen. Juist maatschappelijke voorzieningen vormen de plekken waar buurtavonden plaatsvinden, waar jongeren samenkomen, waar je voor een euro koffie drinkt en waar laagdrempelige ontmoeting ontstaat.

Ook hier werd niet alleen ontworpen voor bewoners, maar met bewoners. Jongeren dachten mee over de inrichting van hun eigen verdieping. Rondom het gebouw ontstonden nieuwe buurtinitiatieven en vergroening.

**De
Bowling.**

Amsterdam-Noord

Die verschuiving, van ontwerpen *voor* naar ontwerpen *met*, zie ik ook terug in De Bowling in Amsterdam-Noord. Wat een leegstaand bowlinggebouw was op het Buikslotermeerplein en een plek waar veel huidige twintigers en dertigers hun kinderfeestjes vierden, vormt nu het vertrekpunt voor een alternatief model.

In een uniek samenwerkingsverband van lokale partijen, verenigd in Coöperatie 5711, wordt gewerkt aan de herontwikkeling van het gebouw tot gemeenschappelijk vastgoed. Niet als top-down ontworpen voorziening, maar als een plek die groeit vanuit de buurt zelf.

Het plan biedt straks ruimte aan culturele productie, zoals muziek, theater, film, podcasts en fotografie, gecombineerd met een kringloopwinkel, openbare bibliotheek en een publiek dakterras.

Wat dit project innovatief maakt, is niet alleen de programmering, maar vooral de verschuiving in eigenaarschap en zeggenschap. Door beheer en initiatief bij bewoners en lokale organisaties te leggen, ontstaat een plek die niet alleen vóór de buurt is, maar daadwerkelijk ván de buurt. Al vier jaar ontwerpen jongeren uit Noord mee aan het gebouw. Ook mijn bureau is betrokken bij het ontwerp en vertaalt hun ideeën naar ruimte.

Ik moet daarbij denken aan een vraag van filosoof Marjan Slob: voor wie is deze stad eigenlijk ontworpen? Wie kan gemeenschapsgeld, beleid en wetten inzetten om zich te beschutten tegen ongewenste invloeden van buitenaf? Wie weet zijn leefwereld tot een gerieflijk bedje te maken? En voor wie is de leefwereld een gure plek?

Een gure leefwereld ontstaat niet door de mensen die er wonen, maar door een gebrek aan onderhoud, voorzieningen en kwalitatieve publieke ruimte.

Al vier jaar ontwerpen jongeren uit Noord mee aan het gebouw.

Na te hebben gewoond in een asielzoekerscentrum in het Veluwe Putten groeide ik op in een flatwijk in Zoetermeer, met een stedenbouwkundige opzet vergelijkbaar met de Bijlmer: hoge flats, een honingraatstructuur en ondergrondse parkeergarages. Er was groen en er waren speelplekken, maar publieke voorzieningen ontbraken. Geen bibliotheek, geen Huis van de Wijk, geen culturele infrastructuur. Het leven speelde zich vooral af op galerijen. Achter voordeuren speelden zich andere realiteiten af: huiselijk geweld, diefstal, prostitutie en drugsgebruik. Tegelijkertijd waren er mensen die naar anderen omkeken.

Pas op de middelbare school, tussen welgestelde leeftijdsgenoten, werd zichtbaar hoe groot verschillen zijn – in taal, geld, ervaringen en kansen – en hoe bepalend die zijn voor het gevoel ergens bij te horen. Die ervaringen kleuren nog steeds mijn blik. Wie hoogopgeleid is, een goed inkomen heeft en zich vrij kan bewegen in een zelfgekozen, homogene leefomgeving ervaart de stad fundamenteel anders dan iemand zonder die mogelijkheden.

Wie buiten beeld valt, verdwijnt ook uit andermans zorg en verantwoordelijkheid.

De vraag is daarom niet alleen voor wie de stad wordt ontworpen, maar ook: draagt architectuur bij aan die scheiding, of doorbreekt zij die juist? Kunnen we buurten zo ontwerpen dat verschillende leefwerelden elkaar blijven kruisen?

Die vraag is urgenter dan ooit. Antwoorden op groeiende onzekerheid, polarisatie en afnemend vertrouwen in instituties worden vaak op geopolitiek niveau gezocht. Maar een belangrijk deel ervan ligt dichterbij: in de fysieke omgeving waarin we leven.

Architectuur is daarin niet neutraal. Elke ruimte stuurt gedrag, faciliteert ontmoeting of verhindert die. Architecten dragen daarom verantwoordelijkheid: niet alleen als ontwerpers van gebouwen, maar als denkers over samenleven.

De kracht van architectuur ligt niet alleen in uitzonderlijke gebouwen, maar juist in het ontwerpen van alledaagse plekken waar verschil kan bestaan en elkaar kan ontmoeten.

Vanuit mijn eigen achtergrond – waarin ik helaas oorlog, verwoesting en wederopbouw als instrumenten van macht en uitsluiting heb gezien – zocht ik als beginnende architect naar voorbeelden van architecten die zich inzetten voor een rechtvaardigere wereld. Zoals Lebbeus Woods, die reflecteerde op de relatie tussen ruimte, macht en conflict. Of Lina Bo Bardi, die architectuur inzette om sociale ongelijkheid te verkleinen. Deze architecten inspireerden mij en laten zien, net als Station Wildeman en De Bowling, dat architectuur de potentie heeft om meer te zijn dan een antwoord op ruimtelijke vraagstukken. Zij kan een infrastructuur vormen voor ontmoeting, wederzijdse herkenning en alledaagse solidariteit.

Dat vraagt om een ander begrip van waarde. Niet alleen vierkante meters, rendement of aantallen woningen, maar ook de vraag: waar kunnen mensen elkaar nog tegenkomen? Waar ontstaat ruimte voor vertrouwdheid tussen vreemden?

Want empathie ontstaat niet vanzelf. Zij groeit wanneer mensen elkaar blijven zien.

Misschien ligt de grootste maatschappelijke waarde van architectuur daarom niet in het iconische gebouw, maar in de alledaagse plek waar iemand je naam kent, een extra koekje voor je kind bewaart en je even laat voelen dat je erbij hoort.

Misschien is dat uiteindelijk ook wat publieke ruimte zou moeten doen. Niet alleen ruimte bieden aan functies, maar aan de mogelijkheid om elkaar te blijven zien.

**Architecten
dragen daarom
verantwoordelijkheid:
niet alleen als
ontwerpers van
gebouwen, maar
als denkers over
samenleven.**

Achtergrond.

Arna Mačkić

Arna Mačkić is architect, schrijver en medeoprichter van Studio L A. Haar werk onderzoekt de relatie tussen architectuur, collectieve identiteit en publieke ruimte. Vanuit haar persoonlijke achtergrond – geboren in Bosnië-Herzegovina en opgegroeid in Nederland na de oorlog in voormalig Joegoslavië – onderzoekt zij hoe ruimtes herinneringen, gemeenschappen en maatschappelijke verhoudingen vormen. Zij is auteur van *Mortal Cities & Forgotten Monuments* en won in 2017 de Jonge Maaskantprijs. Volgens de jury is zij “een verbindende stem, die de wonden van het verleden heelt, zonder de littekens weg te poetsen.”

In haar werk zoekt Mačkić consequent naar een architectuur die verschillen niet wegpoetst, maar ruimte maakt voor ontmoeting en gedeeld eigenaarschap. Haar thema's – mechanismen van in- en uitsluiting, collectieve identiteit, de impact van conflict en migratie op steden – maken haar bij uitstek de aangewezen stem om een reflectie te schrijven bij het thema van de Dag van de Architectuur 2026: *De solidaire samenleving*. Naast haar praktijk bij Studio L A doceert en schrijft zij over de sociale betekenis van architectuur.

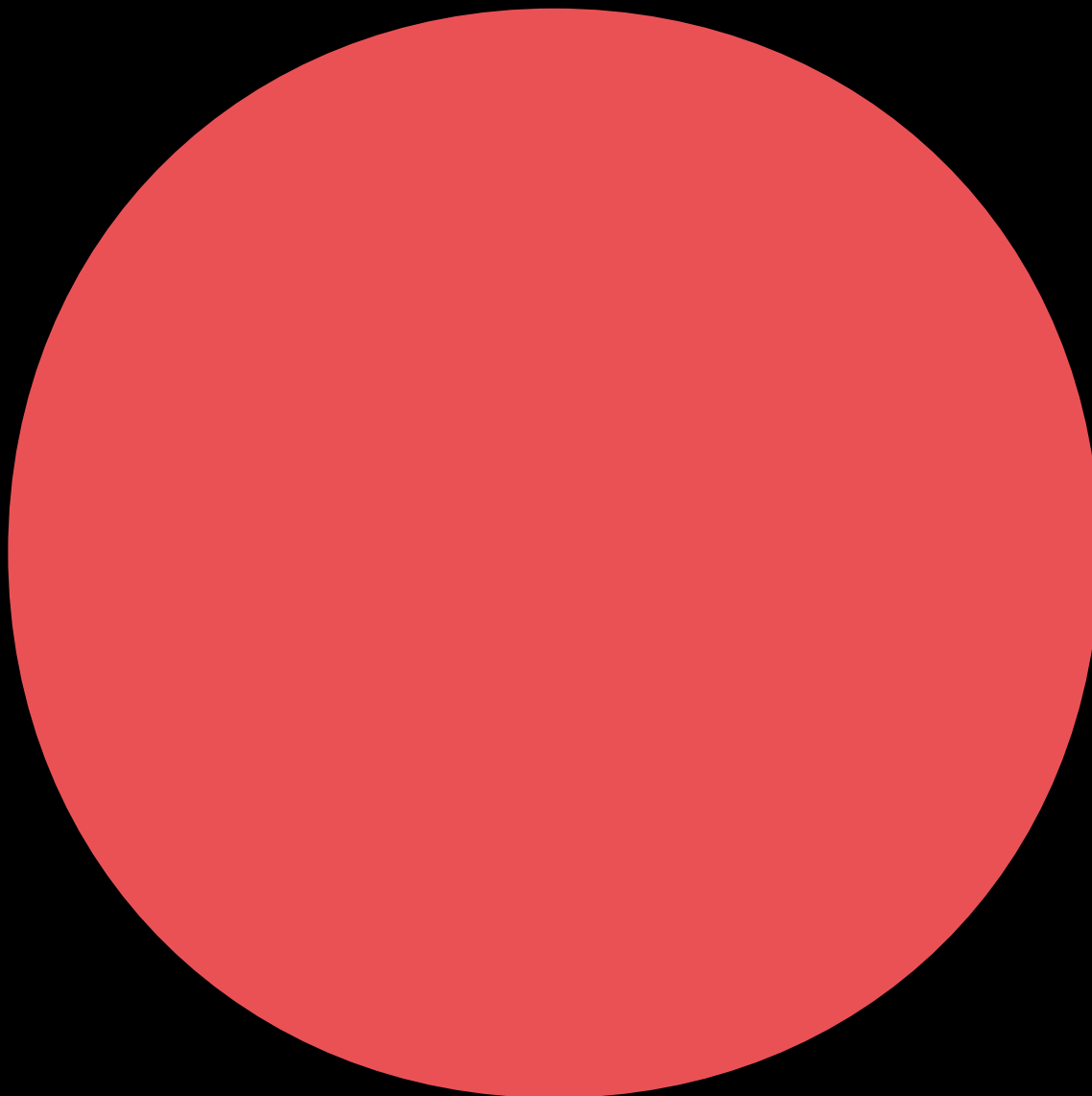
Essayist Dag van de Architectuur

Stichting CoLA introduceert een nieuwe rol in het Nederlandse architectuurdiscours: de Essayist Dag van de Architectuur. Dit is een onafhankelijke, jaarlijks benoemde denker en duider die een essay schrijft, een publieke lezing verzorgt bij de Dag van de Architectuur en deelneemt aan het maatschappelijke debat over de betekenis van de gebouwde omgeving. De Essayist opereert vanuit een vrije, niet-bestuurlijke rol en spreekt op persoonlijke titel. Elk jaar neemt een nieuwe stem de positie in, waarmee een meervoudig en gelaagd beeld van de bouwcultuur ontstaat – vanuit verschillende disciplines, generaties en perspectieven.

Over Stichting CoLA

Stichting Coördinatie Lokale Architectuurinitiatieven (CoLA) is de landelijke netwerkorganisatie van lokale en regionale architectuurinitiatieven in Nederland. CoLA verbindt architectuurcentra, festivals en andere initiatieven die architectuur en ruimtelijke kwaliteit zichtbaar en bespreekbaar maken voor een breed publiek. Stichting CoLA coördineert ook het landelijke programma van de Dag van de Architectuur, sinds 1986 een landelijk fenomeen dat architectuur en stedelijke ontwikkeling toegankelijk maakt voor een groot en divers publiek.

Het CoLA-netwerk wordt mede ondersteund door het College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs (CRa), de Koninklijke Bond van Nederlandse Architectenbureaus (BNA) en Nieuwe Instituut. Voor de periode 2026-2028 wordt Stichting CoLA ondersteund door de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK/VRO) in het kader van het Actieagenda Ruimtelijk Ontwerp (ARO).

Uitgever: Stichting CoLA

Contact: coordinator@stichtingcola.nl

Redactie: Mark Minkjan

Vormgeving: Funcke

© 2026 Arna Mačkić en Stichting CoLA.

Deze uitgave mag vrij worden gedeeld en geciteerd, mits ongewijzigd en met vermelding van de auteur en de herkomst.

stichtingcola.nl

**Coördinatie Lokale
Architectuurinitiatieven**

COLA